

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

DGOBDR
Directie CZW
Afdeling Constitutionele Zaken

Turfmarkt 147
2511 DP Den Haag
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Onze referentie
2025-0000550713

Bijlage(n)
0

Datum 13 november 2025
Betreft 3^e editie voortgangsbrief discriminatie en racisme

Tijdens het commissiedebat Discriminatie, racisme en mensenrechten van 29 januari 2025 heeft mijn ambtsvoorganger uw Kamer toegezegd om tweemaandelijks een brief te sturen over de voortgang en implementatie van dossiers met betrekking tot discriminatie en racisme op het terrein van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Hierbij ontvangt u de derde voortgangsbrief van 2025 met inhoudelijke updates over gedane toezeggingen.

1. Wetgeving

Versterking stelsel ADV's

Het ministerie van BZK werkt op dit moment aan een conceptwetsvoorstel ter uitwerking van de hoofdlijnennotitie over de versterking van het stelsel van antidiscriminatievoorzieningen (ADV's).¹ Zoals ik uw Kamer heb gemeld in het commissiedebat Discriminatie, racisme en mensenrechten van 11 september 2025, streef ik ernaar om het conceptwetsvoorstel voor het einde van het jaar open te stellen voor de internetconsultatie. Het conceptwetsvoorstel zal op dat moment ook voor advies en uitvoeringstoetsen worden voorgelegd aan verschillende organisaties, waaronder de VNG.

Het conceptwetsvoorstel zal op een aantal punten nadere keuzes maken ten opzichte van de hoofdlijnennotitie. Ten eerste is in overleg met de VNG bezien of gemeenten een nieuwe wettelijke taak kunnen krijgen voor ontwikkelen van lokaal antidiscriminatiebeleid. De conclusie hiervan is dat een expliciete nieuwe wettelijke taak niet uitvoerbaar is voor gemeenten. Dit neemt niet weg dat veel gemeenten op eigen initiatief lokaal antidiscriminatiebeleid voeren. Dat zal in het nieuwe stelsel niet anders zijn. Om de aansluiting van gemeenten in het nieuwe stelsel te bewerkstelligen, zullen in het conceptwetsvoorstel verschillende maatregelen worden voorgesteld.

Daarnaast zal de planning van het wetgevingstraject worden bijgesteld. Het ligt - onder meer vanwege de formele stappen in het wetgevingsproces - niet meer voor de hand dat de nieuwe wetgeving per 1 januari 2027 in werking zal kunnen treden, zoals beoogd was in de hoofdlijnennotitie. In de brief over de internetconsultatie van het conceptwetsvoorstel, die mijn ambtsvoorganger al heeft toegezegd, zal ik een bijgestelde planning van de voorzienbare stappen opnemen. In de nieuwe planning zal bijvoorbeeld rekening worden gehouden met de jaarlijkse begrotingscyclus van

¹ Kamerstukken II 2024/25, 30 950, nr. 431, d.d. 17 januari 2025

gemeenten en ADV's en de systematiek van het Gemeentefonds. Ook zal rekening moeten worden gehouden met een aantal maanden voorbereidingstijd voor het werkveld en gemeenten tussen publicatie en inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving, zoals voorgeschreven in de Aanwijzingen voor de regelgeving. Het streven is om de wetgeving medio 2027 gereed te hebben voor publicatie.

DG OBDR
Directie CZW
Afdeling Constitutionele Zaken

Datum

Onze referentie
2025-0000550713

Invoering gelijke behandelingswetgeving op Caribisch Nederland

Het wetsvoorstel 'Bescherming tegen discriminatie op de BES'² is op 7 oktober 2025 aangenomen door de Eerste Kamer en zal op 1 januari 2026 in werking treden. De voorbereiding van de uitvoeringsregelgeving (een AMvB en een ministeriële regeling) liggen tevens op schema. Wat de uitvoeringsregelgeving betreft wordt ook gestreefd naar inwerkingtreding op 1 januari 2026.

2. Institutionele discriminatie en risicoprofilering

Staatscommissie: voortgangsrapport Gelijkheidsplicht publieke sector

Op 4 september heeft de staatscommissie tegen discriminatie en racisme haar vierde voortgangsrapport uitgebracht: "Gelijkheidsplicht Publieke Sector (GPS) - Naar wettelijke verankering van een proactieve aanpak van discriminatie door de overheid". De staatscommissie pleit daarin voor een plicht voor overheidsinstanties om bij hun taakuitoefening altijd rekening te houden met gelijkheid. De staatscommissie onderzocht hoe dat in andere landen werkt, zoals in het Verenigd Koninkrijk en Ierland, waar zo'n wettelijke plicht al bestaat. Voor Nederland presenteert de staatscommissie drie mogelijke varianten van zo'n wettelijke plicht. Deze varianten lopen op in ambitie en juridische verplichtingen. De staatscommissie adviseert om te beginnen met een wettelijke basis voor de gelijkheidsplicht, om vervolgens via een groeipad stapsgewijs toe te werken naar een duurzaam en robuust systeem voor verantwoording en toezicht. Tegelijk roept zij overheidsinstanties op om niet te wachten op wetgeving, maar nu al actief aan de slag te gaan met de door haar ontwikkelde discriminatietoets voor publieke dienstverleners.

Uw Kamer heeft een motie van het lid Ceder (CU) en White (GroenLinks-PvdA)³ aangenomen om de mogelijkheden voor het invoeren van een wettelijke gelijkheidsplicht voor de publieke sector in beeld te brengen en plannen te maken voor invoering hiervan, en de Kamer hierover voor de begrotingsbehandeling te informeren. Naar aanleiding daarvan heeft mijn ambtsvoorganger tijdens het tweeminutendebat Slavernijverleden van 3 juli 2025 toegezegd uw Kamer voorafgaand aan de begrotingsbehandeling van het ministerie van BZK een eerste reactie te geven op het rapport met daarin een planning en proces. Dat doe ik in deze brief.

Ik heb met interesse kennisgenomen van het uitvoerige onderzoek dat de staatscommissie heeft gedaan. Het voorstel tot het invoeren van een gelijkheidsplicht is veelomvattend en raakt aan de gehele overheid. De komende tijd tot aan de zomer van 2026 wil ik gebruiken voor gesprekken met verschillende overheidsorganisaties om de uitvoerbaarheid en wenselijkheid van een gelijkheidsplicht verder te onderzoeken. Waar mogelijk, zal ik proberen daarvoor aan te sluiten bij de gesprekken die de staatscommissie daar zelf ook al over voert. Ik zal u hierover voor de zomer van 2026 informeren. Ik zal daarbij ook stilstaan bij de voor- en nadelen van de drie door de staatscommissie voorgestelde varianten, met aandacht voor uitvoerbaarheid, impact en juridische/ bestuurlijke inbedding.

² Kamerstukken I 2024/25, 36 551, A.

³ Kamerstukken II 2024/25, 36 284, nr. 56.

In de tussentijd werk ik aan direct toepasbare maatregelen, waaronder de versteviging van de discriminatietoets in de handreiking constitutionele toetsing als onderdeel van het Beleidskompas. Daarnaast kom ik nog dit jaar met een reactie op het rapport van de staatscommissie over de Discriminatietoets Publieke Dienstverleners die ik op 3 november jongstleden samen met de voorzitter van de staatscommissie heb gelanceerd. Ik zal u daarin informeren op welke wijze er vervolg wordt gegeven aan de discriminatietoets, een nuttig instrument waar de gehele overheid nu al mee aan de slag kan en op termijn in samenhang kan worden gezien met de gelijkheidsplicht, zodat racisme en discriminatie door de overheid effectief kunnen worden voorkomen en bestreden.

DG OBDR
Directie CZW
Afdeling Constitutionele Zaken

Datum

Onze referentie
2025-0000550713

3. Bescherming tegen discriminatie op de BES-eilanden

De bescherming tegen discriminatie op Bonaire, Sint Eustatius en Saba wordt met het hierboven genoemde wetsvoorstel (Bescherming tegen discriminatie op de BES⁴) vanaf 1 januari 2026 wezenlijk versterkt.

Een belangrijke stap is de invoering van de lokale, Caribische stichting, de Stichting voor rechtshulp en gelijke behandeling Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Deze stichting heeft tot doel een gecombineerde voorziening op elk eiland voor gratis rechtshulp en hulp bij discriminatie (ADV-BES) in te richten en is op 13 oktober 2025 opgericht. De nieuwe directeur-bestuurder is inmiddels gestart met de voorbereiding van de dienstverlening die zo spoedig mogelijk na 1 januari 2026 zal starten. De start van de dienstverlening zorgt voor de komst van een voorziening, een loket, waar de eilanden grote behoefte aan hebben en waartoe vele partijen, zoals de gezaghebbers, de Nationale ombudsman, het College voor de Rechten van de Mens (het College) en de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (NCDR), toe hebben opgeroepen.

De oordelende bevoegdheid van het College wordt met het genoemde wetsvoorstel uitgebreid naar Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het College heeft twee plaatsvervangende leden uit de regio aangesteld voor de behandeling van Caribische verzoeken. Het College zal op 1 januari 2026 van start kunnen gaan met haar nieuwe oordelende taak.

4. Moties en toezeggingen

Toezegging overleg ANBO-PCOB en het ministerie van BZK en SZW

Op 19 juni 2025 heeft een gesprek plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van de ouderenbond ANBO-PCOB en vertegenwoordigers van het ministerie van BZK en SZW. Aanleiding voor dit gesprek was de toezegging die mijn voorganger heeft gedaan om met ANBO-PCOB in gesprek te gaan over de resultaten van een onderzoek naar ouderendiscriminatie dat de bond in november 2024 had uitgevoerd.⁵ De resultaten van het onderzoek en de achtergronden van verschillende vormen van leeftijdsonderscheid zijn tijdens dit gesprek aan de orde gekomen. ANBO-PCOB is gewezen op juridische mogelijkheden om ervaren leeftijdsdiscriminatie voor te leggen aan het College voor de Rechten van de Mens of aan een ADV. In het gesprek is aangegeven dat de aanpak van leeftijdsdiscriminatie onderdeel is van de brede aanpak van discriminatie op alle gronden. Met ANBO-PCOB is afgesproken om over dit onderwerp in gesprek te blijven. Hiermee doe ik de toezegging gestand.

⁴ Kamerstukken I 2024/25, 36 551, A.

⁵ Kamerstukken II 2024/25, 30 950, nr. 435, p. 53.

Toezegging informeren over de verkenning naar het gebruik van gevoelige persoonsgegevens om ongelijke behandeling door algoritmen op te sporen

Het lid Van Nispen (SP) heeft tijdens het commissiedebat Discriminatie, racisme en mensenrechten van 11 september jl. verzocht om duidelijkheid te geven over de mogelijkheden voor het gebruik van gevoelige persoonsgegevens om discriminatie en ongelijke behandeling op te sporen in algoritmen die door overheden worden gebruikt. Het lid Van Nispen signaleert dat er bij gemeenten onduidelijkheid bestaat over de vraag of dit op basis van de AVG is toegestaan en dat overheden weinig gebruik zouden maken van de gevoelige gegevens waarover het CBS beschikt. Dat deze onduidelijkheid bestaat is mij bekend. Ook is mij bekend dat in de afgelopen jaren verschillende overheidsorganisaties een of meerdere algoritmische processen hebben onderzocht of laten onderzoeken op mogelijke vooringenomenheid of indirect onderscheid door middel van koppeling aan gegevens van het CBS. Dit gebeurt dus wel, maar ik onderken de noodzaak om te verduidelijken wat op dit gebied wel en niet wettelijk is toegestaan. De AI-verordening biedt in beperkte gevallen en onder strikte voorwaarden een wettelijke grondslag hiervoor, maar het is nog de vraag of deze mogelijkheid voldoende toereikend is om algoritmen gedegen en periodiek te kunnen onderzoeken op mogelijke vooringenomenheid en discriminatie.⁶

Ik heb tijdens het debat aangegeven dat mijn departement momenteel een verkenning doet naar dit vraagstuk, onder meer middels een datadialoog met overheden, burgers, maatschappelijke organisaties en experts en door gesprekken met overheidsorganisaties over hun werkwijzen en behoeften op dit vlak. Op basis van deze verkenning zal ik bepalen wat er verder nodig en wenselijk is. Ik streef ernaar uw Kamer voor de zomer van 2026 te informeren over de inzichten die in de verkenning zijn opgedaan.

Toezegging in gesprek met de minister van JenV over hatecrimes gericht tegen Nederlanders met een migratieachtergrond, de vervolging daarvan en de rol van politie en justitie hierin

Tijdens het commissiedebat heeft het lid Bamenga (D66) zijn zorgen geuit over de toename van hatecrimes, discriminatie en geweld tegen Nederlanders met een migratieachtergrond uit extreemrechtse hoek, en de normalisering van dit geweld zolang deze incidenten straffeloos zouden blijven. Deze straffeloosheid vormt volgens hem een serieuze bedreiging voor de samenleving, het vertrouwen in de rechtstaat en de toepassing van mensenrechten. Het lid Bamenga heeft mij gevraagd wat ik als minister van BZK ga doen tegen deze toename van hatecrimes uit extreemrechtse hoek, en gevraagd naar de mogelijkheden voor eerherstel en excuses voor slachtoffers door de minister van JenV.

Op 1 juli 2025 is het voorstel van wet van de leden Timmermans en Bikker tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de invoering van het discriminatoir aspect als strafverzwarringsgrond in werking getreden.⁷ Dit betekent dat wanneer een strafbaar feit wordt gepleegd met een discriminatoir motief, het strafmaximum met een derde kan worden verhoogd. Ik verwelkom deze ontwikkeling en heb de hoop dat vervolging van hatecrimes in de toekomst tot zwaardere veroordelingen zal leiden.

Daarnaast heb ik, omdat hatecrimes uit extreemrechtse hoek op het terrein van de minister van JenV ligt, toegezegd in gesprek te gaan over de rol van politie en justitie hierin. Dit gesprek zal op korte termijn plaatsvinden.

⁶ Artikel 10 lid 5 AI-verordening.

⁷ Stb. 2025, 74.

In de volgende voortgangsbrief zal ik uw Kamer informeren over de uitkomst van het gesprek.

DG OBDR
Directie CZW
Afdeling Constitutionele Zaken

Motie van het lid Rajkowski (VVD)⁸ en motie van het lid van Baarle (DENK)⁹ over een Rijksbrede Klachtencommissie

Datum

De Rijksbrede Klachtencommissie is per 30 juni 2025 opgericht. De Kamer zal binnen 6 maanden na de start worden geïnformeerd over de eerste resultaten, inclusief het aantal meldingen en de genomen vervolgstappen.

Onze referentie
2025-0000550713

Motie van het lid Van Baarle (DENK)¹⁰ over een Catshuissessie met Moslimjongeren

Naar aanleiding van de motie van het lid Van Baarle (DENK) en het rapport 'Toekomstverwachtingen van Moslimjongeren in Nederland'¹¹, heeft er op 26 augustus 2025 een Catshuissessie plaatsgevonden. Tijdens deze sessie is een delegatie van Nederlandse moslimjongeren en experts in gesprek gegaan met de Minister-President, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de staatssecretaris Participatie en Integratie en de staatssecretaris Funderend Onderwijs en Emancipatie. Centraal stond het gebrek aan vertrouwen van moslims in de Nederlandse politiek, de grondslagen daarvan en welke bouwstenen bij zouden kunnen dragen aan herstel. Experts boden inzicht in de mechanismes van vertrouwen tussen burgers en overheid, met specifieke aandacht voor het herstel van vertrouwen van Nederlandse moslims. Gedurende de sessie deelden de aanwezige jongeren, al dan niet namens een organisatie of zichzelf, hun blik op- en ervaringen met de moslimdiscriminatie die vandaag de dag in Nederland voorkomt. Zij gaven onder andere aan behoefte te hebben aan het actief betrekken van moslims bij de totstandkoming van beleid. Het kabinet heeft tijdens de Catshuissessie onderstreept dat maatregelen alleen waarde hebben als zij daadwerkelijk effect sorteren. Niet alle generieke maatregelen zijn passend voor alle vraagstukken. Bepaalde vraagstukken vragen, vanwege hun karakter, om specifieke maatregelen. Daarbij moet niet uit het oog verloren worden dat deze ook bij dienen te dragen aan het bevorderen van het vertrouwen van islamitische gemeenschappen in de overheid. Het kabinet hecht aan de kracht van de dialoog en heeft naar aanleiding van de Catshuissessie toegezegd halfjaarlijks interdepartementale bestuurlijke overleggen te voeren over moslimdiscriminatie met moslimgemeenschappen in brede zin. De vormgeving daarvan wordt interdepartementaal opgepakt.

5. Overig

Online discriminatie

Op 4 juli 2025 ontving u het plan van aanpak tegen online discriminatie. Het plan van aanpak is tijdens het commissiedebat Discriminatie, racisme en mensenrechten van 11 september jl. besproken. Ondertussen werk ik aan de uitvoering van de beleidslijnen uit het plan van aanpak. Zo is er een bijeenkomst geweest waarbij met maatschappelijke partners is gesproken over de invulling van de maatregelen uit het plan. Ook worden stappen gezet ten aanzien van het verbeteren van de registratie van online discriminatie, het versterken van de meldvoorzieningen en het verbeteren van slachtofferondersteuning.

⁸ Kamerstukken II 2023/ 24, 30 950, nr. 417.

⁹ Kamerstukken II 2024/25, 31 490, nr. 350.

¹⁰ Kamerstukken II 2024/25, 30 950, nr. 441.

¹¹ ['Toekomstverwachtingen van Moslimjongeren in Nederland', A. el Kaddouri, Het Opiniehuis, februari 2025.](#)

Publiekscommunicatie meldingsbereidheid voor ervaren discriminatie

Mijn voorganger heeft in de voortgangsbrief van juli jl. uw Kamer geïnformeerd over de publiekscommunicatie ten behoeve van de meldingsbereidheid voor ervaren discriminatie. Hiervoor moet verplicht een campagnetoets worden doorlopen. De beoogde afronding van deze toets zal eind november zal plaatsvinden.

Met het voorgaande heb ik u inzicht willen geven in de stand van zaken van mijn concrete aanpak tegen discriminatie en de gezette stappen. Ook in deze demissionaire periode zet ik, net als de andere bij dit onderwerp betrokken bewindspersonen, het werk aan deze maatschappelijke opgave onverminderd voort.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

F. Rijkaart

DG OBDR

Directie CZW
Afdeling Constitutionele Zaken

Datum

Onze referentie

2025-0000550713